

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**"Invaze barbarů" v Evropě na sklonku raného
středověku a jejich vliv na formování
mezinárodního systému: analýza procesů v rámci
vojenského a politického sektoru**

Jiří Pavlas

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Studijní program Mezinárodní teritoriální studia
Studijní obor Mezinárodní vztahy a východoevropská studia

Bakalářská práce
"Invaze barbarů" v Evropě na sklonku raného
středověku a jejich vliv na formování
mezinárodního systému: analýza procesů v rámci
vojenského a politického sektoru
Jiří Pavlas

Vedoucí práce:

Mgr. Lubomír Lupták, Ph.D.
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Poděkování:

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Ľubomírovi Luptákovi, Ph.D., za cenné rady a připomínky při vypracování této bakalářské práce.

|

OBSAH

1	ÚVOD	8
2	MEZINÁRODNÍ SYSTÉM	10
2.1	Vestfálský systém	10
2.2	Raně středověký mezinárodní systém	11
2.2.1	Svatá říše, invaze barbarů, konverze kmenů a lenní systém	12
2.3	Lineární systém	13
2.4	Globalizace mezinárodního systému	14
2.5	Mezinárodní koncept bezpečnosti	15
2.6	Oslabení zemí, následná invaze a příklady využití	16
2.6.1	Normanská invaze – obecně	16
2.6.2	Maďarská invaze – obecně	17
2.6.3	Islámská invaze – obecně	18
3	EXISTENČNÍ HROZBY VE VOJENSKO – POLITICKÉM SEKTORU	19
3.1	Vznik barbarských kmenů obecně	19
3.2	Normanská armáda	21
3.3	Maďarská armáda	22
3.4	Arabská armáda	23
4	NORMANSKÁ INVAZE	25
4.1	Invaze a Britské ostrovy	26
4.1.1	Seveřané a Alfréd Veliký	28
4.1.2	Geopolitické uspořádání po bitvě u Ethandunu	28
4.2	Normané a vybudování Normandie	29
4.3	Nová normanská invaze – Knut Veliký	30
4.4	Anglický mezinárodní systém	31
4.5	Normanská invaze a Vilém Dobyvatel	33
4.5.1	Bitva u Hastingsu – 1066	34
4.6	Anglosasové a vojenská technika	37

4.7	Důsledky normanského panství a jejich centrální vláda.....	38
4.7.1	Přínosy normanské vlády	38
5	MAĎARSKÁ INVAZE	39
5.1	Život Maďarů	40
5.2	Maďarská invaze do Evropy	40
5.2.1	Rok 906 a invaze do Velké Moravy.....	41
5.3	Systém dvou králů – Arpádovci	42
5.4	Mezinárodní systém Maďarů.....	43
6	ISLÁMSKÁ INVAZE	43
6.1	Arabský mezinárodní systém	44
6.2	Arabské výboje	45
7	KOMPARATIVNÍ PŘÍPADOVÁ STUDIE NORMANSKÝCH INVAZÍ... 46	
7.1	Itálie před příchodem Normanů	46
7.2	Normané a jejich počátky v Itálii.....	48
7.3	Normanská expanze.....	50
7.4	Normanská invaze do Irska	50
7.5	Důsledky invaze a nový systém Irska.....	51
7.6	Obrana státu proti normanským invazím.....	52
8	ZÁVĚR.....	54
9	SEZNAM ZÁKLADNÍ POUŽITÉ LITERATURY	56
9.1	Seznam doplňkové použité literatury.....	57
9.2	Seznam internetových zdrojů	58
10	RESUME.....	59

1 ÚVOD

Na sklonku raného středověku probíhaly v Evropě poslední invaze barbarů. Tyto invaze měly na svědomí tři nejvýraznější národy na konci raného středověku. Byli to Saracéni, Maďaři a Vikingové (Normané), kteří postupně v průběhu 8. – 11. století plenili Evropu a snažili se o zvýšení své politické moci. Války a politické střety ovšem nebyly nic nového. Během krátkého období útočili na Evropu postupně Saracéni z jihu, Maďaři z východu a Normané ze severu. Válečné výpravy Normanů však otřásly Evropou nejvíce, protože dokázali díky své námořní mobilitě vytvořit trvalý strach v srdcích kontinentálních obyvatelů a panovníků Evropy.

Skandinávci se na evropském kontinentě nazývali Normané, protože tyto germánské kmeny se nacházeli na poloostrově Jutland a na území směrem na sever od něj. Tyto kmeny se lišily od svých příbuzných na pevninské Evropě, z důvodu izolace komunikace mezi nimi. Právě kvůli jejich bojovým výpravám za kořistí a díky dalším dobovačným aktivitám přispěli velkou měrou k vytvoření feudální společnosti. Evropa se musela rychle změnit, pokud chtěla obstát proti Normanským pravidelným válečným výpravám. Vojenské a politické aspekty normanských invazí jsou hlavní náplní bakalářské práce, protože právě události odehrávající se v těchto sektorech ovlivnili další vývoj v Evropě.

Samotný vznik raného středověku můžeme datovat právě k začátkům normanských, maďarských a saracénských invazí, které uspíšily vznik feudalismu, který určoval mezinárodní systém vrcholného středověku.

Otázkou zůstává, jak těchto úspěchů Normané dosáhli a jaké změny tím vyvolali v Evropě. Nesmím opomenout především dopad na strukturu mezinárodního systému. S touto otázkou mi pomůže koncept od B. Buzana a jeho teorie mezinárodního systému.

Základní literatura obsahuje především monografie edice NLN. Pro Normanské invaze jsem nejvíce využil monografii od Andrého Mauroise s názvem *Dějiny Anglie*, která je dostatečně podrobná pro potřebnou analýzu vojensko – politického sektoru v raném středověku na britských ostrovech. Cenný zdroj pro tuto práci byla publikace od Rogera Collinse s názvem *Evropa raného středověku 300 – 1000*. Tuto publikaci musím pozitivně zhodnotit, protože dokáže člověku lehce nadnést obecný přehled o době.

Samotnou bakalářskou práci jsem rozdělil na tématické třetiny. V teoretickém úvodu bakalářské práce plánuji přiblížit teorii mezinárodního systému podle B. Buzana a aplikovat ji na konec raného středověku v Evropě. Zaměřím se zejména na strukturu mezinárodního systému na sklonku raného středověku. V následující části práce je kladen důraz především na analýzu procesů v rámci vojenského a politického sektoru mezinárodního systému. Nejlepším příkladem jsou Normanské invaze na Britské ostrovy a Normandii. Například jaké byly přípravy na obranu před Normany a jaké z toho vyplývali problémy pro představitele vlády. Velice stručně se také zmíním o maďarských a saracénských dobytých pokusech. Poslední část věnuji krátkému srovnání různého způsobu dobývání Itálie a Irska. Docílím toho komparativní případovou studií normanských invazí do Irska a Itálie. Právě v těchto destinacích zanechali Normané také své stopy. Závěr bakalářské práce shrne všechna důležitá fakta získaná během práce, které ovlivnili následující období a podobu feudální společnosti ve vrcholném středověku.

2 MEZINÁRODNÍ SYSTÉM

Mezinárodní systém je oblast zabývající se mezinárodními vztahy mezi různými politickými organizacemi. Jednotlivé akty – interakce vytvářejí a formují obecný systém. Z historického hlediska může být mezinárodní systém uskupení jednotlivých entit, jako jsou třeba města, státy, kmeny či jiná sdružení. V současnosti se nacházíme v působení Vestfálského systému, který byl poprvé zveřejněn v roce 1648, jež jsme znali pod pojmem Vestfálský mír, který byl uzavřen během 30. leté války. Abychom se mohli zpětně ohlédnout, a aplikovat teorii mezinárodního systému na raně středověkou Evropu je nutné naznačit hlavní údaje o této koncepci (Knutsen 2005: 4 – 9).

2.1 Vestfálský systém

Tento systém je pojmenovaný podle Vestfálského míru, který byl uzavřen 24. října 1648. Dokumentačně to byl soubor dvou smluv tzv. Münsterké a Osnabrücké, které měli za úkol ukončit třicetiletou válku (Fukala 2005: 42).

Uzavírajícími zástupci byli:

- Svatá říše římská – císař Ferdinand III. s německými knížaty,
- Španělsko,
- Francie – Ludvík XIV. a kardinál Jules Mazarin,
- Republika spojených nizozemských provincií,
- Švédsko.

Výsledkem podpisu tohoto dokumentu byly významné změny v mezinárodní politice. Mezi ty důležité se řadí především odstranění náboženství z politiky. Principem budoucího fungování se stává náboženská svoboda, kde poddaní přijímali náboženství panovníka. Je

povoleno schvalovat jakékoliv náboženství v dané zemi. V této době je schváleno oficiální třetí náboženství – kalvinismus. Jediným držitelem suverenity se stává stát. Oslábla moc papeže, císařů a vznikají nové komunikační kanály (základy diplomacie). Největší byly ovšem územní změny a celá geopolitika. Kardinál Mazarin¹, přítomný při podpisu smlouvy, vybojoval pro Francii největší část území. Francie tedy vlastnila oblasti Touluské, Verdunské, části Alsaska a biskupství Metské (Waisová 2009: 86 – 88).

Oproti tomu Švédové získali jen západní Pomořansko. Braniborsko získalo Zadní Pomořansko. Falc byla rozdělena na Horní a Dolní Falc, mezi protestanty – Karel I. Ludvík a katolíky – Maxmilián I. Bavorský. Ostatní země si získávaly hlasy na sněmech kurfiřtů. Nezávislost Brém byla uznána a na Rýně byl opět otevřen volný obchod (Waisová 2009: 86, 87).

2.2 Raně středověký mezinárodní systém

Ještě než přistoupím k samotnému tématu raně středověkého mezinárodního systému, se chci zmínit o úplně prvních mezinárodních systémech, které se formovaly již před naším letopočtem. Mezinárodní systém se objevuje u tzv. říčních civilizací. Již název vypovídá, že šlo o centrální města okolo řek, jako byl například Egypt v okolí Nilu, Mezopotámie u Eufrat a Tigris a jiné oblasti např. v Číně. Co se týká Evropy, tak počátky mezinárodního systému objevujeme již v Římské říši. Tady se systém začal vytvářet na základě dobytých území a jejich následným spravováním. Bohužel i toto období má svůj temný věk (Waisová 2009: 79).

¹ Mazarinova přítomnost byla nezbytně nutná, jelikož byl v podstatě aktuálním vládcem, protože nezletilý Ludvík XIV. nemohl v té době nastoupit na trůn (Maurois 1994: 168 – 169).

Středověký systém nebo společenství se formuje za předpokladu socializace se systémem pravidel. Tato pravidla mají jasně dávat najevo vymezení a rozdíl vůči předchůdcům a nástupcům (Waisová 2009: 81).

2.2.1 Svatá říše, invaze barbarů, konverze kmenů a lenní systém

Na sklonku Římské říše se odehrávají věci, které jsou dnešním systémům tak známe. Celý římský svět je prolezlý korupcí a vojenská moc začíná nabírat na síle. V následující kapitole se budu zmiňovat o rekrutování barbarských kmenů do řad římského vojska, které bude znamenat rozkol. Mezinárodní systém vestfálského typu v této době neexistoval. V období barbarů hrála nejdůležitější roli církev. Důvod byl takový, že v chaotické době, kdy byla Evropa extrémně rozdrobena pod vládu jednotlivých malých kmenů, jejichž sídla soustavně vznikala a zanikala, byla církev jedinou strukturou ústřední správy. Tento druh správy mohl zavést řád právě proto, že k církevní síle přispívala konverze barbarů.

Konverzi aktivně podporoval papež a na dálný západ posílal misionáře, kteří sjednocovali Evropu alespoň po kulturní stránce. Nejvýznamnější byla konverze Anglosasů a Germánů. Následně potom je pro Evropskou kontinuitu důležitý vznik Franckého království – říše. Avšak její budoucnost jasně ovlivnily invaze Maďarů, Normanů a Arabů (Le Goff: 70). Problémy mezi správou Francké říše a papežem byly takové, že začaly konflikty moci světské a církevní v otázkách nadřazenosti či podřazenosti.

V období raného středověku vzniká zvláštní systém vztahu nazývaný lenní, později feudální systém. Lenní vztah je v podstatě spojen s franckou rytířskou těžkou jízdou, která byla vytvořena císařem na obranu proti nájezdům barbarů. Tento vývoj jízdy znamenal vytvoření nové společenské třídy podřízené panovníku – vazalové, kteří byli za své válečné služby odměňováni půdou – lénem. Po sesazení vladařského rodu a pádu říše byli rytíři neovladatelní. Z teoretického hlediska byli v područí krále, ale

prakticky neposlouchali v podstatě nikoho. Evropa se v té době ocitá pod tlakem a ohrožením právě těchto ozbrojených baronů, kteří měli neomezenou moc nad lidmi žijícími na jejich léně (Maurois 1993: 47)

S pozdějším vývojem této sekce šlechtictví se postupně vyvíjí rytířství jako takové – rytířský kodex chování. Zároveň se společenská větev začíná dělit na Oratores, Laboratores, Belatores – ti co se modlí, pracují a bojují (Le Goff 2003: 70). Samotné slovo „*feudum*“ bylo myšleno jako léno. Celá etymologie spočívá v tom, že feudální struktura spočívala na oprávnění k půdě. Jurisdikce zde byla jasně neznačná, obzvláště v období, kdy převládla koncepce usufuktu – požívacího práva². Celkově lze tento systém zhodnotit, že nikdo nemá svobodu a každý je vázaný na každého (Knutsen 2005: 21, 22).

2.3 Lineární systém

Všechny rané mezinárodní systémy mají podstatu lineárního systému. Důvod je ten, že jednotlivá komunikaci mezi státy byla velmi komplikovaná vzhledem k nedostatečným technologiím. Komunikace probíhala jen v nejbližším okolí mezi sousedy. Tento systém se začal formovat již ve starověku. Tvar řetězce, který lineární systém má byl poprvé zaznamenána u starověkých Řeků, Peršanů, Římanů a jiných větších států (Buzan 2000: 96, 97).

Systém probíhal v těchto typech států: městské státy, náboženské státy, dynastické státy, dynastické říše (Waisová 2009: 81).

² Je to staré římské právo používat cizí věc a těžit z jejich výsledků.

2.4 Globalizace mezinárodního systému

Globalizace mezinárodního systému notně souvisí s vývojem institucí v analyzované zemi. Tyto instituce a jasná pravidla, která stanovují pro život v dané zemi, jsou snižovatelem dominance okolních států (Buzan 2015: 25 – 50).

Na začátku raného středověku se společnost řídí rodovým kmenovým systémem. Rod byl základ tehdejší společnosti a všichni členové v něm měli téměř stejná práva. Aplikovaný poznatek je právě viditelný na starém rodovém zřízení Anglie. Z rovnostářského principu se postupem času vytváří válečná vrstva, která je financována ostatními členy rodu za zajištění obrany. Problémem drancování je to, že notný výdělek z kořisti, který z toho pro rodovou společnost plyne, je nestabilní a kmen se o sebe musí postarat. Z tohoto se postupně vyvíjí středověkým způsobem demokratická rodová společnost, ze které se postupně segmentuje šlechta.

Šlechta již žije ze zavedeného systému a má nárok na dávky odváděné rodovými příslušníky. Následně z privilegovaných postavení, která šlechta vlastní, vznikají instituce, které jim mají pomáhat ovládnout svá území. Jednotlivé instituce a znaky jednoty v raně středověké Evropě:

- Církev – nejdůležitější pro základ jednotného státu. V případě absencí všech institucí dává právě církve zemím jednotlivý ráz a kulturu.
- Lenní systém – jasně rozděluje společnost a jejich práva. Majetková diferenciaci.
- Kláštery – v pozdějších dobách podpora scholastiky.
- Románská kultura
- Vojenská služba
- Konsolidace státu

Globalizace v raně středověké Evropě zahrnuje především různé změny společnosti, které vedly na mondiální úrovni k propojení kultur. Příkladem domu je sblížení a sjednocování normanské a anglosaské kultury, ve které nedocházelo k destrukci obsazené země, nýbrž k jejímu rozvoji a propojení. Stejným příkladem tomu je i při maďarských invazích, které již na svých začátcích částečně přejímají bulharskou a tureckou kulturu. V neposlední řadě je viditelná globalizační změna po islámských invazích, která do států, do nichž expandují, přináší inovátorské myšlenky a extrémně rozvinutý systém vzdělávání, jelikož ani oni se historicky neoddelili od starověkého antického pojetí učení (Buzan 2000: 29 – 50).

2.5 Mezinárodní koncept bezpečnosti

Buzan považuje historicky koncept bezpečnosti za nedostatečný. Výzkum byl zaměřený na ideje míru a moci v mezinárodních vztazích. Byl podstatně opomíjen fakt, že oba dva atributy dohromady vytvářejí bezpečnost (Buzan 2000: 29 – 50).

„Koncept je obecná představa či myšlenka, které přisuzujeme konkrétní význam, jenž se však může postupně měnit. Koncept nám pomáhá vysvětlovat, klasifikovat, třídit a pořádat myšlenky. Koncepty jsou často užívány v rámci teorií i diskurzu. Ačkoli koncepty obsahují základní významy, mají mnohé z nich protichůdný výklad“ (Barnett, 2004: 6).

Historicky byl tedy stav bezpečnosti pojat jako³:

- situace, při které je osoba uchráněna od nebezpečí,
- stav bez nejistoty,

³ Viz Buzan, Barry and Little, Richard (2000) International systems in world history: remaking the study of international relations Oxford University Press, Oxford, UK. ISBN 9780585369556

- stav, při kterém jsou naplněny potřeby klidu, beze strachu.

Tyto stavy bezpečnosti vystihují středověkou myšlenku toho, že nebyly naplněny z důvodu absence mezinárodní společnosti. V tradici je osoba v podstatě podřízená státu a spoléhá se na její ochranu. Myšlenka, že jedinec uvnitř státu nemá na jeho bezpečnost žádný vliv je podle teorie Buzana neadekvátní. Poukazuje na to, že právě zmíněný jedinec či skupina jedinců je zevnitř schopna velmi ohrožovat celý systém.

Jednotlivé kmeny, státy či království měly stanovený systém, že hrozba přichází vždy z venku a pravděpodobně od sousedů či jiného státu. Strach v oblasti moci pramenil především z toho, že by hrozilo zabránění fyzické moci na vlastním území, či jeho úplné zničení. Dále je prezentována myšlenka, že bezpečnost závisí na schopnosti komunikace, diplomatickém řešení problému, či otevřenosti nebo uzavřenosti vůči sousedům. V neposlední řadě se k těmto aspektům řadí sociopolitická soudržnost (Buzan 1991: 69 – 82).

2.6 Oslabení zemí, následná invaze a příklady využití

Ve své práci se zabývám normanskými, arabskými a maďarskými útočníky. Ti využili všech výše zmíněných faktů nejvíce a hlavně tyto invaze časově vymezují raný středověk.

2.6.1 Normanská invaze – obecně

V době kdy se Vilém Dobyvatel rozhodl zaútočit na Anglii (1. polovina 11. století) se politický systém Eduarda III. Vyznavače postupně rozpadal. Witan⁴, Anglie byla po jeho smrti jasně rozhodnutá na post krále dosadit nejsilnějšího muže Anglie, což byl Harold Goodwinson. Rozhodnutí

⁴ Rada starších – sdružení stařešinů volených na základě věku, znalostí a zkušeností. Sami volí krále (Maurois 1993: 48).

pramenilo z jeho královských příbuzenských vztahů, množství majetku ale i schopnosti ovládat politiku (Maurois 1993: 50).

Ačkoliv jsem uvedl klady budoucí vlády Harolda, země se nacházela ve velké krizi. Harald byl obklíčen téměř ze všech směrů, jak dobyvačným Vilémem z jihu, tak ziskuchtivým Seveřanem (Norem) Hardradem z východu, kterého podporoval Haroldův vlastní bratr Tostig (Maurois 1993: 51). Situace byla tíživá v tom, že lidé se vzpamatovali ze smrti krále Eduarda III., který pro ně byl i přes pohanské zvyky oblíbeným křesťanským králem (Maurois 1993: 49). Král Harald se nemohl projevit ve své vládě a musel aktuálně řešit nastávající konflikty. Vilém Dobyvatel využil bezpečnostního oslabení Anglie a pozice Haraldova vojska na severu, kde Harald čekal na norskou invazi. Vilém se vylodil na pobřeží Anglie. Absolutní vyčerpání vojska po právě ukončené bitvě u Stamfordbridge a následný nedostatek disciplíny na valu pole u Hastingsu byla Anglosasům osudným. Vilém využil všech možností a roztříštěnosti aby dobyl Anglii (Maurois 1993: 52).

2.6.2 Maďarská invaze – obecně

Oproti tomu Maďarské invaze v centru Evropy probíhaly úplně jiným způsobem. Rozdíl od taktických Normanů byl značný. Jejich výboje neměly žádný pravidelný systém a nájezdy byly podnikány svéhlavě a okamžitě. V době, kdy se jejich kmeny potulovaly od Bulharska do srdce Evropy, byl její střed mimo Franckou říši nestabilní. Právě tato říše byla nejsilnějším státním uskupením své doby. Směle jí konkurovala Konstantinopol. V okolí Francké říše se postupně formovala další nová státní zřízení, jako byla Velká Morava (Kontler 2001: 34).

Buzanova teorie se dá aplikovat přímo na invazi do Velké Moravy. Její oblast byla z okolí značně nechráněná a za hranicemi to byla v podstatě země nikoho. Problém je absence mezinárodní politiky a celková

uzavřenost k okolním místům. Toho využili Maďarové a podnikali pravidelné nájezdy do této oblasti. (Kontler 2011: 34).

2.6.3 Islámská invaze – obecně

Podobně toho využíval i islámský svět. Ten se centralizoval zejména do středomoří a oblasti Apeninského poloostrova. Itálie v raně středověké Evropě byla jedna z nejbohatších zemí s lukrativním postavením a obchodními přístavišti. Proto byla vzhledem ke své blízkosti k východnímu světu první pod útokem. Jak již z předešlých invazí vyplývá, jejich úspěšnost se zakládala na určitém oslabení v dané době a osobě, která ji umí využít. Raně středověká Itálie byla v časech vnější ale i vnitřní kolonizace značně nestabilní. Ovlivnila ji ale především vnější kolonizace, která se objevila v podobě normanských přistěhovalců. Itálie si s nimi neuměla poradit, ale následně je využila proti saracénským útočníkům (Procacci 1997: 24, 25).

Celková bezpečnost se odvíjí podle charakteristiky státu. Důležitým faktorem je to, jak je země otevřená či uzavřená vůči vnějším silám. Díky těmto charakteristikám Buzan dělí státy na slabé a silné.

Slabé státy jsou takové, které trpí neustálou vnitřní slabostí a kde převážná většina obyvatel respektuje paralelní instituce. Paralelní institucí se rozumí např. kmenový soud. Státu chybí jednotná idea bytí.

Silné státy jsou státy s dlouholetou tradicí, obyvatelé jsou spojeni identickou ideou, která ve slabých zemích chybí. Hlavním faktem silného státu ale je to, že obyvatelé respektují a podporují vybudované instituce (Buzan 1991: 65 – 80).

3 EXISTENČNÍ HROZBY VE VOJENSKO – POLITICKÉM SEKTORU

Oblast vojenského sektoru je zaměřena na vzájemnost vztahů. Na jedné straně hraje hlavní roli ofenzivní aktér a na té druhé defenzivní aktér. Výsledkem je pak vzájemná percepce jejich záměrů. Oblast politického sektoru můžeme popsat jako vztah autority, vládnoucího statusu, uznání a stav organizační stability. Hrozba, která ohrožuje existenci státu a je atakován vnitřní systém, ideologie a teritorialita je interpretována takto:

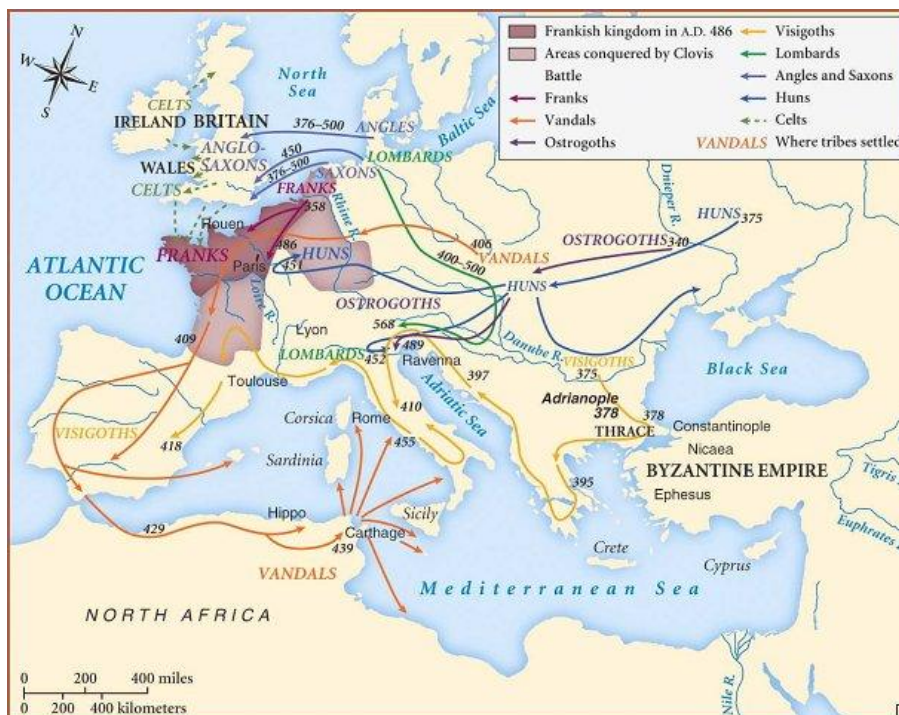
"Vzhledem k tomu, že převažující formou politické organizace v současném mezinárodním systému je teritoriální stát, je stát také hlavním referenčním objektem vojenského a politického sektoru" (Buzan 1998: 145).

3.1 Vznik barbarských kmenů obecně

Svět, který vznikl za hranicemi římského impéria – limes Romanus⁵, se ve středověké Evropě v období 4. století nacházel v neustálých zvratech a bojích. Nejintenzivnější byly výpady Hunů z východu. Ti byli v 1. století vyhnáni z Asie čínskou říší. Postupem času došli až do oblasti východní Asie, kde v té době sídlili Gótové, kteří se ve 3. století rozdělili na dvě větve. První větev se nazývala Ostrogóti (východní Góti) a druhá větev se jmenovala Visigóti (západní Góti). První větev byla nátlakem Hunů podmaněna. Visigóti postupně ustupovali, až se dostali na hranici římského impéria, kde prosili o ochranu. Stali se z nich foederati. To byly speciálně vycvičené barbarské oddíly, které byly začleněny do římského vojska. Tyto oddíly ovšem měli vlastní organizaci a dokonce i vlastní vůdce. Potenciálně byly rizikem pro římský svět, proto byly pod přísnou kontrolou. Jejich využití bylo zejména v Thrácké oblasti, kde hlídali hranice. Jak jsem již výše

⁵ Limes – to byly opevněné římské hranice, které se nacházely v délce cca. 550 km. Táhly se až k tokům Dunaje a Rýna.

zmiňoval, Visigóti byli pro Řím velkým nebezpečím. Docházelo k neustálým roztržkám uvnitř vojska, ale i mezi vojskem a obyvateli. Jejich pokora a disciplína byla pouze dočasná, než se vydali na tažení napříč celým Balkánským poloostrovem. Dalším významným barbarským kmenem byli Vandalové. V roce 429, v čele s králem Geiserichem, napadli římské severoafrické provincie, které za podpory místních dobily. Sláva a majestátnost Říma začala postupně klesat. Na základě tohoto konfliktu jim bylo postoupeno území a byla sepsána mírová smlouva. Hunové, v čele s Attilou zaútočili na Řím. V roce 455 byl zavražděn poslední schopný římský vládce Aetius. Postupným rozpadem římské říše sílilo i postavení ostatních barbarských kmenů, jako byly například Burgundové, kteří postupně obsazovali oblasti dnešní Francie. Římu zůstala prakticky jen Itálie. Období, které zde obecně popisují, se v některých publikacích nazývá stěhování národů. Za definovaný konec tohoto období se považuje rok 568. V té době se kmen Langobardů dostal do Itálie. Vpád nebyl ojedinělý. Do Itálie se již v 2. století snažily dostat kmeny Markomanů a Kvádů. Do období stěhování národů patřily všechny tyto významné kmeny společně s několika dalšími, jako byli Anglové, Sasové a Jutové, kteří obsazovali Britské ostrovy a v neposlední řadě Frankové, kteří se později zasadili o vybudování největšího raně středověkého impéria, Francké říše (Hrochová 1968: 55 – 64).

Obrázek č. 1: Evropa v raném středověku.⁶

3.2 Normanská armáda

Normanská bitevní taktika byla zcela odlišná od té ostrovní. Jejich nastavený strategický model bitvy využívala následně Evropa po několik století. Z větší části se neustále nacházeli v ofenzivě. Normanská armáda byla silná a početná z důvodu vysokého počtu francouzských dobrovolníků. Vojenské jednotky se skládaly z Pěchoty, Jezdectva a Lukostřelců. Normanská výzbroj měla prvky, které žádné defenzivní vojsko nevlastnilo.

- Drátěná či kroužková košile (Hauberk) byla považována v této době za výjimečnou a luxusní zbroj.
- Vlněná či kožená košile.
- Kukla sahající po kolena.
- Kónická přilba, masivní nosník normanského typu.
- Dlouhý meč.

⁶ Použito z: <http://dejepis.jergym.cz/05/ipage00010.htm>

- Kopí.
- Štít normanského typu. Dlouhý štít kapkovitého tvaru chránil válečníka od ramen po lýtko. Byl připevněný k tělu přes hrudník.
- Sedlo bylo speciálně upraveno pro boj na koni. Jeho třmeny byly nastaveny tak, aby mohl válečník při útoku stát a využívat tak setrvačnost koně.
- Luk byl krátká zbraň s krátkou těživou. Jeho délka byla od 150 do 180 cm a dostřel byl asi 100m.
- Kuše byla použita poprvé v historii.
- Palcát používali duchovní, kteří nesměli prolít krev (Gravett 2008: 55 – 68).

Obrázek č. 1: Normanský nájezdník⁷.

3.3 Maďarská armáda

Maďaři bojovali převážně na koních. Jejich bojová strategie v podstatě neexistovala. Neměli žádné organizační jednotky. Jejich předností bylo velké množství koní s výborným výcvikem jezdce i koně. Jejich dalším bonusem byla dokonalá koordinace střelby z koně. Velké

⁷ Použito z: <https://dalsimoravak.wordpress.com/2006/06/13/klub-pratel-znojemske-rotundy-a-morava/>

množství vystřelených šípů dokázalo protivníkovu armádu ochromit na tolik, že se Maďaři dostali přímo do jejich centra. Znakem pro jejich invaze byla nárazovost. Neměli žádné místo, kam by se v podstatě mohli vracet. Jejich vpády byly prováděny bleskurychle s úkolem zabrat co nejvíce kořisti a okamžitě zmizet.

Dalším jejich válečným prostředkem byl oheň, vypalovali vše, co jim přišlo do cesty. Výhodou maďarského vojska bylo využívání zvěďů. Jejich skupiny se často vydávaly za diplomatické družiny. Původem byly Maďarští válečníci žoldnéři, kteří jak již z označení žoldněř vyplývá, bojovali za toho, kdo zaplatil nejvíce. Základní vojenskou jednotkou maďarských nájezdníků byl lučištnický jezdec. Luk byl o velmi malých rozměrech s překvapivě velkou průrazností. Pravděpodobně se jedná o dobu tureckých lukostřelných zbraní (Kontler 2001: 33, 34).

Obrázek č. 2: Maďarský nájezdník na italské fresce⁸.

3.4 Arabská armáda

Podstatnou část arabského vojska tvořila pěchota a těžká a lehká jízda. K Saracénům se přidávali žoldnéři. Tradiční saracénskou strategií

⁸ Použito z: <http://www.palba.cz/viewtopic.php?t=5788&f=266>

bylo vyslat do první linie lehké jezdce – lučištníky. Těžká jízda pak kryla jejich ústup, nebo útočila na rozbité řady nepřítele. V arabském vojsku byli nejlepší mamlúci a ghulamové, kteří byli od mládí vycvičeni k boji, a jejich sociální status byl otrok či zajatec.

- Abtal – těžký jezdec krytý kroužkovým či koženým brněním. Stejně tak jeho kůň, který byl kryt čabrakou.
- Lehký jezdec – převážně složení z beduínů.
- Kopí.
- Meč.
- Luk.
- Palcát.
- Sekera.
- Kuš (Bridge 1995: 96).

Obrázek č. 3: Mamlúc⁹.

⁹ Použito z:

<http://www.medievalists.net/2012/07/15/sultans-with-horns-the-political-significance-of-headgear-in-the-mamluk-empire/>

4 NORMANSKÁ INVAZE

Nejvýznamněji byly normanskou invazí ovlivněny Britské ostrovy, které se svým osobitým způsobem vzpamatovaly z nadvlády římské říše. Legie z Británie odešly v roce 407. Byly odvolány z důvodu nepokojů ve vnitřní politice státu a bojů o císařský trůn. Británie byla od Říma nejvzdálenější provincií a přesto, že neměl Řím v úmyslu tuto zemi na dobro opustit, nikdy se jeho vláda na ostrovy nevrátila. Z archeologického hlediska nám památek na Řím zůstalo jen poskrovnu. Nejvýznamnějším pozůstatkem je dnešní lázeňské město Bath¹⁰. Drtivá většina staveb byla zničena barbarskými kmeny při jejich nájezdech. Toto období významně ovlivnilo i budoucí vývoj země, jeho kulturu a správní řízení. Cesty, chrámy, domy a vše co obsahovalo kámen, bylo rozebráno a použito na budování barbarských příbytků. Po odchodu legií se na krátkou dobu ujalo „vlády“ místní keltské obyvatelstvo. Ještě než obsadili ostrovy Normané, útočili na ně ze severu Piktové¹¹, ze západu pak irští Keltové a z jihu Anglové, Sasové a Jutové (Collins 2009: 188).

V té době nám na Britských ostrovech vzniká heptarchie – vláda sedmi království. Jejich názvy byly: Sussex, Wessex, Essex, Kent, Východní Anglie (East Anglia), Mercie a Northubrie. (Hrochová 1968: 85)

¹⁰ Město v jihozápadní Anglii, které je vybudované kolem přírodních teplých pramenů. Předpokladem ale je, že město bylo založeno již mnohem dříve, než se v něm usídlili Římané. Přítomnost Římanů nám ovšem dokazuje jeho architektura. Původně se zde mohly nacházet keltské svatyně. Podle římských pramenů byl Bath obsazen někdy kolem roku 43. Sami ho označovali jako Aque Sulis a zasvětili ho bohyni Minervě. Ve středověku bylo město Vilémem II. věnováno jeho lékaři Johnu z Tours, který se později stal velšským biskupem (Collins 2009: 188).

¹¹ Keltský národ, který pocházel ze středu a severu Skotska. Někdy jsou též nazýváni Kaledoňané díky území, na kterém žili. V 10. století se jejich oblast sjednotila pod královstvím zvaném Alba. O Piktech je známa legenda spojená s Římem, kdy mělo dojít k významné bitvě u pahorku Mons Grapinus (kousek od jezera Loch Ness). Došlo zde k masakru 9. legie a údajnému zabavení posvátné římské orlice.

4.1 Invaze a Britské ostrovy

Datace první invaze spadá do 8. století. Konkrétně jde o rok 793, kdy byl přepaden a zničen klášter v Lindisfarne. Tento ostrov se nachází na severovýchodu Anglie. Někdy se také nazývá jako „přilivový ostrov“ nebo „svatý ostrov“. Dostat se k němu lze pouze za odlivu, kdy se ukáže cesta. Na něm stál klášter založený v roce 635 sv. Aidanem, který byl zničený Normanskou invazí. Konkrétně se jednalo o Normany (Seveřany) z Dánska. Tato normanská (skandinávská) invaze je považována za historicky první doložený výpad na území Anglie. Následovala však další svatá místa, kláštery Jarrow¹² a Iona¹³, které byly napadeny v letech 794 a 795 (Collins 2005: 350).

Normané byli často zaměňováni za Vikingy. Byli považováni za nejobávanější bojovníky a nejschopnější námořníky. Jejich sídla ležela ve Skandinávii a odtud se pravidelně vydávali na svá tažení, která často vydávali za obchodní cesty. Lidé na pevnině jim dali název Normané (Muži severu). Z geografického hlediska se dánští Normané zaměřili především na Anglii. Norští Normané zase na Skotsko a Irsko. Právě zmiňované Irsko bylo v 9. století Normany nejvíce zničeno. Jejich síly a logistika byla soustředěna v ostrovních pevnostech, díky kterým mohli monitorovat situaci na moři a okolní pevninu. Základny byly na ostrovech Shetland¹⁴ a Faroer¹⁵.

¹² Oblast, jež se nacházela v Northumbrijském království. Historicky nejvýznamnější osobou působící v tomto klášteře byl Beda Ctihodný. Benediktínský mnich, který byl autorem díla - *Historia ecclesiastica gentis Anglorum* (Církevní dějiny národa Anglů).

¹³ Iona se nachází na souostroví Hebridy. Několik století to bylo významné centrum keltského křesťanství. Významnou osobou pojící se s tímto místem byl sv. Kolumba, který byl vyhnán z Irska kvůli účasti při bitvě u Cul Dreimhne. Společně s několika mnichy založil na tomto místě klášter (de Paor 1996: 65, 66).

¹⁴ Shetlands jsou Skotské ostrovy. Leží na severu od Orknejí a dále ve směru Severního moře a Atlantiku. Díky blízkému položení Norsku se stali jako jejich první základna. Aktuálně jsou ostrovy v území Spojeného království.

Významnou dobou pro „Anglii“ se stává druhá čtvrtina 9. století. Tehdy se na pobřeží začínají objevovat dánští Normané (de Paor 1996: 65, 66).

Rok 835 se vyskytuje v literatuře jako počátek Normanských pravidelných vpádů nejčastěji. V té době vládl jednomu ze sedmi království a to konkrétně království Wessexu a Kentu král Egbert¹⁶. Tento saský král se snažil bránit Normanské síle, ale tehdejší geopolitické uspořádání Británie mu vítězství neumožňovalo, jelikož Anglie byla svými četnými královstvími značně omezena na síle. V roce 842 došlo k tomu, že byl vypálen Londýn. Anglie, i když byla neustálými boji vysílená, se pro Normany jevila jako lukrativní. Již ve zmiňovaném roce 835 došlo k porážce krále Egberta v bitvě u Dorsetu. Později v roce 836 proběhla bitva u Hengestdune, kde Egbert zvítězil. I přesto vše vedlo k tomu, že v 2. polovině 9. století zabrali Normané Northumbrii a Mercii. Dánský militarismus došel ke svému vrcholu (Maurois 1993: 40).

Dále je nám nejznámější rok 871, který se podle některých historiků nazývá „rokem bitev“. Normanské síly se tehdy zdály nejsilnější a působily silný tlak na Wessex, který nejdéle odolával. Důvody:

- nová válečná technika,
- množství železných zbraní,
- organizovaná jízda – velké množství koní,
- stavební znalosti tehdejších pevností z kamene

Oproti tomu Anglosasové byli spíš bojující sedláci. Historicky se nazývají jménem *Thanové* – majitelé statků bránící svá území. Nevýhody:

¹⁵ Jinak také Faerské ostrovy. Leží v Atlantiku a dotýkají se hranic Norského moře. V roce 1035 byly připojeny k Norsku.

¹⁶ Král Wessexu, který panoval v letech 802 – 839. Ještě než se začal potýkat s Normany, neustále bojoval s Kelty žijící v oblasti Cornwallu.

- žádná výzbroj,
- žádná operativnost,
- žádná pohotovost.

Celé toto období se jeví naprosto katastroficky pro další budoucnost Anglie. Spása nastane , když dojde k částečnému sjednocení Anglie, jejíž centrem se stane Wessex (Hrochová 1968: 86 – 96).

4.1.1 Seveřané a Alfréd Veliký

Alfréd Veliký je jednou z nejvýznamnějších postav dějin Anglie. Situace, ve které nastoupí do svého úřadu je katastrofická. Dánové již ovládají většinu území a to konkrétně Severní Umbrii a Mercii. Jako začínající vládce byl v letech 876 poražen. Zde se vypráví o jeho úkrytu v somerstských bažinách (Maurois 1993: 42, 43). První historický záznam o jeho osobě je uveden v souvislosti s postupem Vikingů v zemi. Jedná se o rok 868, kdy se na výpravu vydává se svým bratrem Ethelredem¹⁷. Během svého úkrytu shromažďoval vojsko a připravoval se na dánské vojáky. V roce 878 vítězí v bitvě u Ethandunu (Maurois 1993: 43).

4.1.2 Geopolitické uspořádání po bitvě u Ethandunu

V bitvě u Ethandunu byli poraženi Dánové z Danelawu¹⁸. Normané ztrácejí svoji moc. Král tehdejšího Danelawu přijal křesťanství a na základě dohody byla Anglie rozdělena na dva typy vládního vlivu:

- Vláda Dánů: Oblast Temže a římská silnice, která spojovala Londýn s Chesterem. Na sever od této oblasti vládou Dánové (Danelaw).

¹⁷ Čtvrtý syn krále Ethelwulfa. Společně se svým bratrem Alfrédem Velikým vedli armádu proti Vikingům do Nottinghamu, kde byli poraženi.

¹⁸ V anglosaské angličtině je to název: *Dena lagu*. Ovládnuté území odpovídá dnešní východní a jihovýchodní Anglii.

- Vláda Anglosasů: Oblast jihozápadní (Wessex) (Maurois 1993: 43).

Díky vládě Alfréda Velikého je téměř na sto let konec normanským útokům. Anglie má na dlouhou dobu čas na zotavenou. Normané se zaměřují na Franskou říši.

Alfréd Veliký díky normanským vpádům začíná budovat síť opevněných míst. Obecně je toto období nazýváno jako „Alfrédova akce uvnitř země“. Vznikl nový systém obrany, hrady, které tvoří pravidelnou síť se stabilní posádkou. Hrady mají pozdější historickou hodnotu, stanou se centrem pro vznik dnešních významných měst. Aby nedocházelo k vyčerpání vojska, zakládá Alfréd střídavou službu fyrdu. A na pomoc si najímá, Fríse, excelentní stavitelé lodí, kteří mu vybudují vlastní flotilu (Maurois 1993: 43).

4.2 Normané a vybudování Normandie

Jako první „panovník“ Normanské dynastie, se objevuje Rollo, který byl prvním vévodou normanským. Historicky se počátkem 10. století začínají Normané usazovat v oblasti Franské říše. Rollo, se roku 911 stává vazalem franckého krále Karla III. Francouzského, přezdívaného Prostřáček, který mu uděluje léno v podobě území. Vše bylo zakomponované ve smlouvě: Saint – Claire – sur – Epte. Tam mu Rollo, slibuje svoji feudální podřízenost, přejímá verzi svého jména na francké – Robert a konvertuje ke křesťanství (Maurois 1993: 46). Jeho dynastie dosahuje až do nám známého Viléma Dobývatele, o kterém se ještě zmíním. Znamý saský historik a kronikář z 12. století Helmond z Bosau vypráví o vzniku Normandie:

„Karel dohnán strachem dal jim k obývání zemi, která, když se uvázali v její držení, podle Normanů obdržela jméno Normandie“ (Bosau 2013: 51).

Rollo a jeho potomci měli obrovskou podporu v církvi. Vraceli jim jejich pozemky a budovali významné katedrály. V kapitole o Vilému dobyvateli bude popsána ta část, kde Vilém nechal vybudovat několik svatostánků, aby dostal pomazání od papeže pro invazi do Anglie¹⁹.

Normané na pevnině si osvojují nový styl a zakládají první kameny rytířství. Vznikají zde první věrnostní obřady v podobě pokleknutí před pánem (Maurois 1993: 47).

4.3 Nová normanská invaze – Knut Veliký

Nová normanská (dánská) invaze měla úplně jinou podobu. Na konci 10. století došlo ke vzniku obrovského nového státu, sjednocení Dánska a Norska. Logicky vyplývá, že invaze podnikané do Anglie už nejsou malou a ojedinělou výpravou, nýbrž se mění na velký, plánovaný a strategický útok. Anglie je i přesto, že se v jejím nitru odehrávají neshody, stále bohatou a prosperující zemí. Díky vybudování Normandie má Francie klid, ovšem není tomu tak na severní straně. Tažení začíná Svend, nástupcem je jeho syn Knut Veliký, který je pro historii normanských invazí významnější (Paludan 2007: 19).

Knut Veliký do Anglie vyráží pod záminkou vnitřních neshod panujících v zemi. Ke konci 10. století došlo ke sporům mezi severskou dánskou Anglií a jižní saskou Anglií. Pravým důvodem je ovšem rozšíření skandinávské říše. Dojde k tomu, k čemu došlo i v našich zemích. Anglie je nucena platit tribut za svoji bezpečnost – Danegeld. K potvrzení bohatství Anglie svědčí obrovské částky, které museli Anglosasové odvádět. Úspěch Knuta Velikého v oblasti řízení státu, vojenství a politické moci ho řadí mezi jednoho z nejúspěšnějších vládců té doby. Proces, který v Anglii nastal,

¹⁹ Viz André Maurois. *Dějiny Anglie*, Lidové nakladatelství. 1993. Str. 491. ISBN: 80 – 7106-058-5

vůbec nevypadal jako poválečné období. Vztahy mezi Anglosasy a Dány nebyly později válečné. Obrovskou roli k vnitřnímu urovnání měla:

- podobnost kultury Anglosaské a Dánské,
- nová vláda navazuje na starou,
- rozvíjení starých institucí a zvyků – nikoliv jejich ničení,
- odeslání vojska zpět do Dánska,
- rozvoj feudálních poměrů v Anglii (Maurois 1993: 45, 46).

Vláda neměla bohužel velkou stabilitu a zanikla spolu s Knutovou smrtí. Na trůn se pak dostává poslední přímý potomek saských králů – Eduard III. Vyznavač (Maurois 1993: 46).

Obrázek č. 3: Bitva u Assandunu - Edmund II a Knut Veliký²⁰.

4.4 Anglický mezinárodní systém

Feudální společnost se v Anglii formovala úplně jinak, než tomu bylo na kontinentě. Základem toho byli stále společenštější germánské kmeny. Díky neustálým invazím a bojům docházelo ke stmelování roztříštěného celku, což mělo významný impuls pro novou stavbu společnosti. Hlavou nového uspořádání byl král, pojem a osobnost s autoritou, jež dřívější kmeny neznaly.

²⁰ Použito z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Knut_Velik%C3%BD

Sjednocení Anglie představovalo pro panovníka značné potíže. On sám nemohl mít pod kontrolou tak velké území. Kolem 10. století se poprvé objevuje zmínka o rozdělení státu na stovky – hundred, které měli správu soudních okrsků. Další problém nastal při obsazování jednotlivých okrsků, kde ještě mohli vládnout bývalí samostatní vládcí – ealdormen. Řešení se našlo v posílení královských úředníků, závislých jen na králi, kteří měli dané území spravovat - sherifové²¹. Šlechta, jež neustále dostávala novou a novou půdu se formovala do samostatných pánů – lordů, kteří si pořizovali rolníky. Tento proces naznačuje nový společenský řád – feudalismus, který bude dovršen po normanské invazi (Maurois 1993: 66).

Struktura obyvatelstva byla následující:

Ceorlové – svobodní rolníci a zároveň základní součást vojska, tzv. fyrdu.

Theows – otroci, jejich počet byl velmi nízký.

Polo svobodní

Earlové – svobodní, mezi kterými se začíná formovat rodová šlechta.

Nově vznikající šlechta postupně zaniká. Každý král si vytváří novou a to především z řad své družiny.

Thana – nová úřednická šlechta stanovená králem.

Gesitha – úřednická šlechta, jimž král přiděloval výnosy ze statků a půdu.

Witan – tzv. rada starších. Dříve se dali označovat za kmenové stařešiny, později jejich moc slábla a byla závislá na králi. Reprezentovala spíše šlechtu než samotný lid (Maurois 1993: 42 – 50).

²¹ Odtud vychází pozdější označení jednotlivých částí země – hrabství, jako je např. Yorshire, Hampshire, Staffordshire aj.

4.5 Normanská invaze a Vilém Dobyvatel

Před dobytím Anglie normanským vévodou vládne v Anglii Eduard III. Vyznavač, který panoval od roku 1042 do své smrti. Jeho vláda byla poznamenána nestabilitou. Šířila se obrovská vlna moci ealdormanů. Významným byl především Godwin a jeho syn Harold Godwinson II., který po smrti Eduarda III. nastoupil na trůn a byl zároveň posledním anglosaským králem Anglie. Eduard III. měl silné spojení s Normandií. Říkalo se o něm, že byl více Normanem než Anglickým králem (Maurois 1993: 48). Značně tomu vypovídalo velké množství normanského obyvatelstva na ostrovech v podobě nepřeborného množství šlechticů a mnichů. Velká populace normanského obyvatelstva bývá někdy označována jako „mírová invaze“. Ovšem pro královský dvůr to byla jasná předzvěst nebezpečí. Po Eduardově smrti nastupuje na trůn již zmíněný Harald Godwinson II., který se musí potýkat s nájezdy ze severu.

Vilém podle rodokmenu neměl žádné nároky na anglickou korunu. Jediné jeho spříznění s anglickou krví bylo prostřednictvím vzdálené pratety. Další jeho nevýhodou bylo, že byl levobočkem, proto byl též někdy označován jako Vilém Bastard. Byl synem normanského vévody Roberta, přezdívaného Ďábel a Arletty, která byla dcerou koželuha z Falaise (Maurois 1993: 49). Dalším diskutabilním faktem je, že příslib krále Eduarda III. nemohl zaručit jeho korunovaci, jelikož v 11. století o korunovaci rozhodoval witan. Historikové diskutují i o možnosti, že mu korunu přislíbil i sám Harald, který byl po ztroskotání lodě u Ponthieu zadržen hrabětem z Ponthieu a následně osvobozen samotným Vilémem. Ten ho převezl do Rouenu, kdy složil slavnostní slib, že při vrácení svobody podpoří Viléma jako uchazeče o trůn. Dodnes o tomto jednání nejsou přesné zprávy. Ať už

slíbil cokoliv, bylo to v následujících dobách využito proti němu. Po navrácení svobody byl Harold ihned ve Westminsteru²² (Maurois 1993: 50).

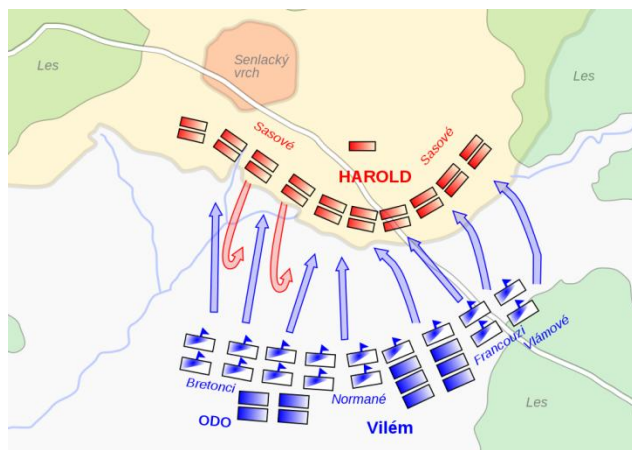
4.5.1 Bitva u Hastingsu – 1066

Po korunovaci krále Harolda se v centru křesťanské Evropy rozpoutalo propagandistické peklo. Vilém a jeho věrný služebník Lanfranc²³ obviňovali Harolda z podvodu a označili jeho korunovaci neplatnou z důvodu absence královské krve, kdežto Vilém je s anglosaskou linií příbuzný alespoň vzdáleně. Dalším prohřeškem Harolda bylo porušení přísahy, která byla provedena dle některých kronikářů na stolci, pod nímž se nacházely svaté ostatky (Maurois 1993: 50). Pravděpodobnost této události, vzhledem k náboženskému vyznavačství Viléma je veliká. To rozhořčilo Řím a papeže, který Viléma podpořil.. Jeho dalším skvělým krokem byl příslib reformace anglické církve. Papež jeho invazi podpořil, předal mu posvěcenou korouhev a prsten, v němž se údajně nacházel vlas svatého Petra (Maurois 1993: 51).

Bitva u Hastingsu ovlivnila celé dějiny Anglie. Odehrála se 14. října roku 1066. Při popisu bitvy musím zmínit pozadí celého konfliktu, které mělo velký význam pro výsledek odehrávající se bitvy. Když se Harold Godwinson dozvěděl o vylodění normanské armády, nacházel se právě uprostřed bitvy u Stamfordského mostu. Útočící bylo skandinávské vojsko vedené králem Hardradou a bratrem Harolda – Tostigem Godwinsonem. Vítězné, avšak vysílené anglosaské vojsko se vydalo na pochod ze severní oblasti Yorku na jih, aby zastavili další invazi. Dne 12. Října dorazili do Londýna, kde posbírali zbytek vojska a 13. Října se nacházeli v oblasti Hastingsu (Maurois 1993: 51, 52).

²² Westminsterské opatství bylo vybudováno Eduardem Vyznavačem. Byla to jeho nejslavnější stavba, kde byl jako první král zároveň i pohřben.

²³ Italský benediktínský mnich, který byl následně převorem opatství Bec, opatem kláštera Sv. Štěpána v Caen a po dobytí Anglie arcibiskupem z Canterbury.

Obrázek č. 3: Plán bitvy u Hastingsu²⁴

Na obrázku je vykreslené strategické rozestavení jednotlivých vojsk. Vilém, ještě před tím než vyrazil do Anglie, rozšířil zvěsti o plánovaném útoku v Evropě a vytvořil si tím jakousi svoji vlastní křížovou výpravu. Rozeslal pozvání všem, jež by se chtěly na této události podílet. Vyslyšeli ho baroni z Anjou, Bretaně, Flander, Apulie a Aragonie. Na tak velkou armádu se zvýšily nároky na mobilizaci a posílení loďstva (Gravett 2008: 40 – 60).

Obrázek č. 4: Tapiserie z Bayeux – průběh bitvy u Hastingsu²⁵

²⁴ Použito z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Bitva_u_Hastingsu#/media/File:Battle_of_hastings_cs.svg

²⁵ Použito z: <http://www.nationalarchives.gov.uk/domesday/world-of-domesday/>

PRŮBĚH BITVY:

- Začátek září 1066 – Loďstvo je spuštěno na vodu. Počet mužů je stanoven na 7000, které pojímá flotila 700 lodí.
- 14 denní zdržení normanského vojska z důvodu nepříznivého větru.
- Dne 28. září 1066 – Vilém se svojí flotilou přistává na pláži u Pevensey.
- Dne 14. října 1066 – Zahájení bitvy
- 1. Útok – Vilém používá svoji strategii s lučištníky, svah, pod nímž stojí a na jeho vrcholu, kde se nacházejí Anglosasové je moc prudký a střely nemají kýžený výsledek. Poté vysílá svoji pěchotu, která při postupu do svahu je oslabena Anglosasy, kteří využívají všech předmětů, které na ně mohou shodit.
- 2. Útok – Normanští pěšáci se dostávají na linii Anglosasů, ale jejich překvapivě dobrou formaci nemohou rozbít.
- 3. Útok – Vilém povolává svoji kavalerii. Jezdci na koních v prudkém svahu nemohou překonat stěnu z kopí, a proto mnoho koní uskakuje a nespolupracuje.
- 4. Útok – Nastává zmatek a ztráta formace normanského vojska. Vilém dává povel k ústupu. Povel ovšem není skutečný. Má dojít k obelhání anglosaské armády. Při ústupu Normanů Anglosasové opouští své formace a vydávají se dolů ze svahu. Na to Vilém dává povel k opětovné formaci a nechává anglosaskou armádu obklíčit levým a pravým křídlem²⁶. Výsledkem nebyla ani tak bitva jako masakr, který trval zhruba 8 hodin. Celá slavná bitva je zaznamenána na tapiserii z Bayeux. Na ní je vyšita smrt samotného Harolda

²⁶ Viz KODETOVÁ, Petra. Velké bitvy světových dějin: bitva u Hastingsu, 1066. *Historický obzor: časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie*, 2012, 23 (7-8), s. 185-187. ISSN 1210-6097

Godwinsona²⁷, který byl údajně střelen šípem do oka (Maurois 1993: 56).

4.6 Anglosasové a vojenská technika

- Kopiníci
- Housecarl – žoldák
- Prakovníci

VÝZBROJ:

- Válečná sekyra, existují 2 typy. První má hlavici s břitem širokým asi cca. 8 cm nasazenou na lehkém a kratším topůrku. Druhá je tzv. těžká válečná sekyra – broadaxe. Její břit je široký 10 cm a více nasazena na topůrku dlouhém kolem metru. Ovládala se oběma rukama.
- Wessexská dračí korouhev, bývá zmiňována při bitvě u Hastings, měla označovat Haroldovo stanoviště. Měla spíše funkci zastrašovací než bojovou a byla používána v době římské.
- Štíty se oproti normanským lišily svým tvarem. Byly kulatého tvaru, dřevěné, pobyté kůží, popř. z kovu se středovou puklicí. Rukojeť byla tvořena železným prutem.
- Drátěná košile.
- Kónická přilba.
- Nůž s jednobřitou čepelí, nazývaný sax. Mohly být zdobené, uchovávané v pochvě z kůže za opaskem ve vodorovné poloze.
- Krátký široký meč
- Kopí (Gravett 2008: 35).

²⁷ Podle pověsti musela tělo samotného krále identifikovat jeho milenka Edita zvaná Labutí šíje. Haroldovo tělo bylo prý tak poznamenáno, že ho poznala jen podle kousnutí na rameni, které mu způsobila předešlé noci.

4.7 Důsledky normanského panství a jejich centrální vláda

Vilém Dobyvatel byl korunován na krále Anglie 24. prosince 1066 ve Westminsterském opatství. Jeho osoba sama o sobě nepředstavovala pro Anglosasy velké změny. Problémem byli jeho chtivý rytíři, kterým za účast na tažení přislíbil pozemky, které budou muset být někomu sebrány. Obecně, pokud podle kronikářů budu posuzovat povahy jednotlivých národů, Anglosasové jsou ti, kteří žijí v primitivních podmínkách. Oddávají se bujarému životu a jsou nečistotní. Oproti tomu „Francouzi“ jsou považováni za ctnost, která žije v úhledných hradech světským životem. Jsou to ale Anglosasové, kteří mají podle kronikářů čest v těle a ne Francouzi, kteří jsou schopni pronajmout pacht tomu, kdo dá nejvíce a na všem vydělat bohatství. Vilém si rozdíl uvědomoval a jako správný vládce chtěl, aby došlo ke spojení obou národů. Oženil proto svého syna Jindřicha I. za Editu Matyldu, která byla potomkem Alfréda Velikého (Maurois 1993: 59 – 74).

4.7.1 Přínosy normanské vlády

- Vilém byl duchem opravdový vůdce
- Obrovský přísun vojenského jezdeckva
- Výstavba kamenných hradů – cimbuří
Pozemky, jež Vilém dělil, byly členěny tak, aby mu zůstalo 1422 manství. Další největší část dostali jemu blízcí muži, jako byl jeho nevlastní bratr Robert z Mortainu a Odo, biskup z Bayeux.
- Založení panství po jednom až pěti rytířů
Jedná se o tzv. feudální „plebs“ limit rytířů je daný z toho důvodu, aby se nemohli spojit proti králi.
- Na téměř tři století se státním jazykem stává francouzština.
Odborné texty se píše v latině.

- Feudální společenské uspořádání
- Reforma anglické církve
- Domesday Book – Kniha posledního soudu.

V podstatě se jedná o knihu plnou šetření, sčítání obyvatel a inventur. Je to souhrn majetku anglického krále (Maurois 1993: 59 – 74).

5 MAĎARSKÁ INVAZE

Dějiny Maďarska se začínají formovat a psát kolem 10. století, které vznikalo na území rozpadlé Velkomoravské říše. Maďaři byly původem kočovníci ugrofinského původu, kteří pronikli do Karpatské kotliny koncem 9. století. Kmeny usazené ve středním Podunají vážně ohrožovaly středoevropské země. Nejznámějším rodištěm Maďarů je oblast Panonie. Problematické je, že nejsou žádné historické prameny, které by odkazovaly na dějiny maďarských kmenů. Během stěhování se dostali pod nadvládu Ogurů²⁸, Onogurů²⁹ a Chazarů. Poslední zmiňovaný kmen se k nim později připojil a přišel s nimi právě do zmiňovaného středního Podunají. Turecký vliv na vývoj kultury a jazyka byl značný. Již samotný název – Ungar je tureckého původu. Jejich přesun je považován za završení etapy stěhování národů (Kontler 2001: 30, 31).

Maďarské kmeny se usazují mezi Donem a Dněprem kolem 9. století. Začali být utlačováni kočovným kmenem nazývanými se Pečeněhové³⁰, který je donutil postupovat dále na západ. Z tohoto místa jsou poprvé podnikány loupežné invaze. Záznamy vytvořili arabští a perští cestovatelé. Významným byzantským autorem byl také císař Konstantin Porfyrogenneta (Kontler 2001: 34).

²⁸ Ogurové byly raně středověká konfederace turkiců. Jsou to předci dnešních Turků, Ázerbájdžánců a Turkmenů. Krví byli zřejmě původu Severo-íránských kmenů. (Kontler 2001: 31).

²⁹ Původem byzantští kočovníci.

³⁰ Jeden z 24 Oguzských kmenů. Byly označovány za polonomády.

5.1 Život Maďarů

Jak již bylo zmíněno, Maďaři se řadí do kočovných kmenů. Jejich hlavní obživou byl chov dobytka. Jejich životní styl měl několik charakteristik:

- žádné trvalé bydliště,
- žádné politické vazby,
- obživa převážně z pastýřství,
- válečné kořisti.

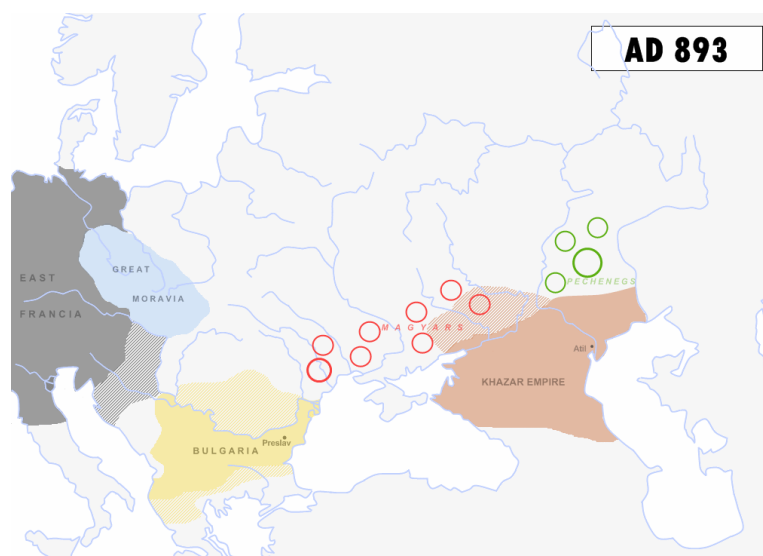
Právě díky již zmiňovanému Konstantinu Porfyrogenntovi víme, že se jednotlivé kmeny spojily během života v Atelkuzu, kde vytvořili svaz šesti kmenů pod vládou Arpáda (Hrochová 1968: 214).

5.2 Maďarská invaze do Evropy

Veškeré invaze, které se odehrávaly v období 9. a 10. století se konaly na území dnešního:

- Německa,
- Francie,
- Itálie,
- Španělska,
- Rakouska,
- Maďarska,
- Česka,
- Slovenska,
- Bulharska,
- Chorvatska,
- Řecka (Kontler 2001: 37).

Atelkuz byl pro Maďary pouze přechodným místem. Přesunovali se do míst směrem na západ, které jim bylo dobře známé díky jejich loupežným nájezdům. Po porážce, kterou utrpěli od Pečeněhů, se usadili nejprve do východní části panonské nížiny a odtud potom podnikali své invazní výpravy (Hrochová 1996: 216).

Obrázek č. 6: Postup Maďarů do Evropy v roce 893 - 902³¹

5.2.1 Rok 906 a invaze do Velké Moravy

Vůbec první zmínka o Maďarech na území Velkomoravské říše je z roku 892. Záznam je ve Fuldských análech, kde je zmínka o tom, jak Maďaři, spojenci císaře Arnulfa, byli obklíčeni vojskem Moravanů. O dva roky později, z roku 894 je datován další Fuldský záznam o přítomnosti nomádů na Velké Moravě. Maďarský kmen údajně útočil na Svatoplukovu říši, která v té době měla v podvládí právě sousedící Panonii.

První boje započali pravděpodobně v roce 889. Válečné strany byly v malé a neměly význam pozdějších větších vojsk. Podle údajů kronik mělo

³¹ Použito z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Ma%C4%8Farsk%C3%BD_vp%C3%A1d_do_Evropy#/media/File:Honfoglalas.gif

později Svatoplukovo vojsko kapacitu cca. 30 000 mužů, z čehož 8 000 byla pravděpodobně jízda. Oproti tomu Maďaři, měli vojsko o velikosti 20 000 mužů, z čeho s největší pravděpodobností byli vše jezdcí na koních. Podle kronik Svatoplukovo³² vojsko utrpělo značné ztráty stejně tak jako vojsko Maďarské³³ (Kontler 2011: 20 – 40).

5.3 Systém dvou králů – Arpádovci

Arpád, jméno jednoho ze dvou vůdců maďarské společnosti, bylo poprvé zmíněno v letech 904 – 912 v díle *Vojenská taktika* byzantského císaře Lva VI. Moudrého a v díle *O správě říši*, zaznamenané v letech 948 – 952, císaře Konstantina VII. Porfyrogenneta, o kterém jsem se již výše zmiňoval,. Zakladatel tohoto rodu má v systému dvou králů svou historii, jeho otec Álmos byl sám jeden z králů (Kontler 2001: 34). Později Arpádův syn Levente byl jedním z největších vůdců nájezdů do okolních území. Sám Arpád podnikal pravidelné invaze do Německa, Španělska, Itálie a Francie. Dalším významným členem tohoto rodu je Gejza, 972 – 997, který praktikoval principy míru³⁴. Poslal své vyslance k římskému císaři Ottovi I.³⁵, jako první se on sám i se svou rodinou nechal pokřtít a stal tím prvním křesťanem v rodové linii. Křesťanství se odsud šířilo až na menší panství na okrajích Slovenska³⁶. Arpádovci si svoji autoritativnost vydobyli na základě jednoho malého knížectví (Hrochová 1996: 217).

³² V roce 871 – 894 byl třetím panovníkem Velkomoravské říše pocházejícím z dynastie Merovejců.

³³ Viz BLÁHOVÁ, Marie; FROLÍK, Jan; PROFANTOVÁ, Naďa. *Velké dějiny zemí Koruny české I. Do roku 1197*. Praha; Litomyšl: Paseka, 1999. 800 s. ISBN 80-7185-265-1

³⁴ Viz KRISTÓ, Gyula. *Die Arpaden-Dynasti: die Geschichte Ungarns von 895 bis 1301*. Budapest : Corvina, 1993. 310 s. ISBN 9631338576

³⁵ Otta I. byl prvním císařem Svaté říše římské. Původem byl syn Jindřicha I. Ptáčníka.

³⁶ Viz STEINHÜBEL, Ján. *Nitrianske kniežatstvo : počiatky stredovekého Slovenska : rozprávania o dejinách nášho územia a okolitých krajín od sťahovania národov do začiatku 12.storočia*. Bratislava: Veda, 2004. 576 s. ISBN 80-224-0812-3

5.4 Mezinárodní systém Maďarů

Maďaři byli v důsledku dlouhé koexistence íránských Alanů³⁷ a dále Hunů velmi ovlivněni. Celé období jejich vlivu je zaznamenáno asi v třístovce praturkických slov, která se objevují v maďarštině. Nejvýznamnější ale je přijetí tzv. dvojvlády, která byla typicky turecká. Systém je zaměřený na nominálního či sakrálního knížete s vojevůdcem. Dalším znakem tureckého vlivu je shlukování do kmenů, které je podstatou celého maďarského národa. Vývoj systému naznačuje, že Maďaři společně s mnohaletou koexistencí tureckých národů začínají formovat svoji jasně stratifikovanou a strukturovatelnou společnost. Jejich způsob života začínal odpovídat zemědělským znalostem. Právní a církevní statusy byly čím dál propracovanější. Vnitřní poměry přesto byly velmi chudé. Okrajová společnost byla stále semknuta v rodovém zřízení, které se mohlo vyvinout do vojenské organizace. Podstatou maďarské identity je shlukování kmenů, které mělo svoje specifické znaky, zvyklosti, dialekt a příbuzenské vztahy (Hrochová 1996: 219 – 220).

6 ISLÁMSKÁ INVAZE

Svět islámu, Saracénů či Arabů se rozprostíral od Iberského poloostrova přes Severní Afriku do Persie, Indie a Středního Východu. Politicko – náboženský aspekt této země byl Chalífát³⁸. Muslimské národy byly považovány za pokročilejší, než ty ze střední Evropy. Základem jejich vojenské organizace byli vždy jízdní válečníci, kteří postupně po útocích na Byzanc vytvořili svoje první těžkooděnce. V pozdějších letech dokonce vytvořili i námořní sílu a podnikali v období 7. století invaze do Konstantinopole. Kolébkou těchto zdatných bojovníků je Arabský

³⁷ Kmenový svaz íránského původu. Kočovníci se nacházejí mezi Volhou a Aralským jezerem, tedy oblast kaspického moře.

³⁸ Vláda chalífátu spadá do vlády muslimské obce. Je to území, jež ovládají muslimové.

poloostrov, který svou nehostinnou krajinou nemohl lidem stačit. Arabské výboje se zastavily na hranicích severní Arábie v pouštích, kde se jasně distancovali od římského impéria a jejich vlivu. Jednotlivé kmeny v čele s šejky, kteří byli považováni za nejvlivnější vzhledem k majetku, spolu neustále bojovaly. Arabové měli jednu velkou výhodu, vzhledem k poloze jejich území. Jejich země ležela na křižovatce důležitých obchodních cest, které spojovaly tři kontinenty a tak logicky vyplývá, že nesmírně bohatli na mezinárodním obchodu (Knutse 2005: 25, 26).

6.1 Arabský mezinárodní systém

Jak již bylo naznačeno, islámský svět byl organizovaný ve formě chalífátu. Ranému chalífátu vládla v roce 661 – 750 dynastie Umajjovců. Na jejím konci vlády nastoupili k moci Abbásovci, kteří naprosto reformovali vládní postupy. Zároveň sídlo islámského světa přesunuli do Bagdádu. Kulturně to byl velký šok pro mnohé členy jednotlivých kmenů. Jejich osamělý beduínský život byl přesunut do městské civilizace. V době kolem 10. století byl Bagdád na svém vrcholu. Měl kolem 800 000 obyvatel, stál na významné obchodní křižovatce a proto rychle bohatl. Politickou strukturu ovlivňovala vláda a moc obchodníků. Po cestách Bagdádu proudila spousta poutníků, kupeckých karavan apod., nejdůležitějším „zbožím“, které islámský svět ovlivňovalo, však byly ideje, které se touto cestou do islámského světa dostávaly formou dokumentů, dopisů, knih a učitelů.

Nejen starověká arabská populace byla zaměřena na učení. Toto odvětví podporoval i rod Abbásovců. Systematicky byly v centrech budovány školy, které byly zároveň i mešitami. Kolem roku 900 se téměř každá mešita mohla pyšnit základní školou. Arabské vzdělávání bylo notně ovlivněno perskou výukou politologie.

Celý systém byl ale hlavně teokracií. Tento způsob teokracie se ale značně lišil od té evropské západní, kde byla církev. V islámském světě bylo

náboženství principem obce, již vládne bůh. Abbásovcí tedy položili první oficiální kameny pro státní náboženství a to islám. Zároveň se věnovali zahraniční politice, která byla propagována způsobem, že celosvětový mír může být dodržen, pokud v něm bude pravá víra. Zde se jasně objevují náznaky o pokus nadřazenosti víry. Jelikož muslimové rozdělují svět na ten, kde vládne islám tj. *dar al-Islam* – bydliště islámu a oblast, kde se islám nevyskytuje, tj. *dar al-Harb* – bydliště války. Jasná segregace v této oblasti vládne dodnes. Historicky si muslimský svět zanechal systém náboženství takový, že mezi těmito extrémními body vládne neustále určitý typ válečného stavu. První podoba, která se moc často nevyskytovala a dodnes nevyskytuje je příměří a ta druhá má podobu Svaté války – *džihad*.

Islámský pohled na politiku byl velmi ovlivněn pragmatismem. I přes veškeré náročné vztahy mezi dvěma světy s islámem a bez něj, muslimům nebrání nic v tom, aby dál plně obchodoval. Nebyli značně negativističtí a veškeré západní učení velmi vítali. To nám dokládají například překlady a rozborů významných řecko-římských autorů.

Závěrem lze říci, že ač mezinárodní systém zde nebyl v pravém slova smyslu, určitě povědomí o jeho funkčnosti Arabové měli a mezinárodní vztahy byly zachovávány (Knutsen 2005: 26).

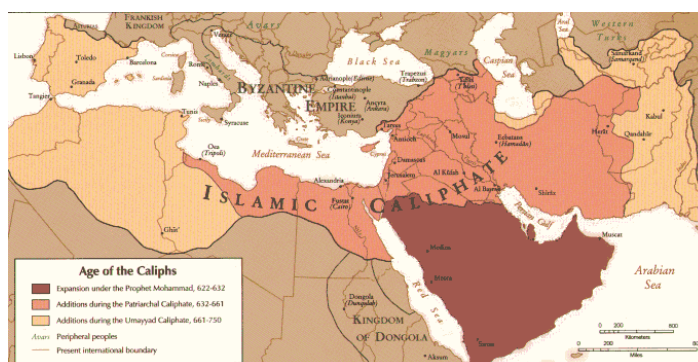
6.2 Arabské výboje

Arabové byly v roce 622 sjednoceny pod vládu Mohameda, který údajně založil náboženství islámu. Arabové nejprve toto náboženství odmítali, proto musel Mohamed odejít na svou pouť z Mekky do Mediny, aby získal větší podporu.

K nejsilnějším výbojům patří invaze do oblasti Itálie čili Apeninského poloostrova. Okolo roku 1000 se saracénským pirátům podařilo zaútočit a

obsadit Korsiku a Sicílii. Jedno z největších Italských středisek – Benevento, o kterém se budu zmiňovat v následující kapitole, bylo pod největšími útočícími silami. Později se jejich útoky přemístily na Byzanc, konkrétně na oblast Bari. Tamější císař Basileios II., později zvaný Bulharobijec bojoval právě proti Bulharům, jak vyplývá z jeho přízviska. Arabové ve své invazi neuspěli, jelikož přišly na pomoc Benátky.

Arabské invaze tímto nekončí. Již v roce 1005 se jim podaří napadnout oblast Florencie a vypálí Pisu. Italské vojsko bylo v té době zaměstnáno odrážením jiných arabským nájezdníkům. Následují invaze v letech 1005 a 1006, kdy se do jednání zapojuje papež Benedikt VIII., italská flotila odráží saracénské lodě a pozemní pěšáci poráží armádu na Sardinii (Zástěrová 1992: 62).

Obrázek č. 7: Islámský chalífát³⁹.

7 KOMPARATIVNÍ PŘÍPADOVÁ STUDIE NORMANSKÝCH INVAZÍ

7.1 Itálie před příchodem Normanů

Oblast dnešní Itálie byla v raném středověku velmi neklidná, tak jako všude jinde. Celá oblast byla pod nadvládou kmenů, které mezi sebou

³⁹ Použito z:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Isl%C3%A1msk%C3%A1_expanze#/media/File:Age_of_Caliphs.png

neustále bojovali a přeli se o svoji moc. Na jedné straně mezi sebou uzavírali spojenečtství a následně proti sobě neustále útočily. Abychom byli schopni analyzovat situaci na jihu, je nutné si nastínit dějiny oblasti před příchodem Normanů.

Itálie sebou nese jména významných kmenů a to především, Langobardů. Nejdůležitějším aktem před normanskou invazí je boj Langobardů s kmenem Gepidů, kde vládce Langobardů žádá o pomoc Avary. Boj silnějších nastal v roce 567. Vůdce kmene Gepidů prohrál, avšak Langobardi měli problém, protože jednotka silnějších Avarů obsadila jejich oblasti. Avšak v roce 568 Langobardé ovládají severní Itálii. Vznikly zde významné oblasti, jako je Benevento a Spoleto. Již v roce 1000 byli mezi Langobardy ti nejsilnější vládci. Bohužel ke konci 11. století se všechna Langobardská sídla musí vyrovnávat s tlakem, který na něj vyvíjí jak Byzantská, tak Francká říše. Vliv Byzantské říše s postupem času stále klesal a byzantská území v Itálii se redukovala (Collins 2009: 206, 209).

Problém nastává v roce 827, kdy Arabové využívají příležitosti a zmocní se ostrova Sicílie. V roce 843 dobývají Palermo, které se stane jejich hlavním sídlem. Později Arabové obsazují Syrakusy. Byzancii se za vlády Basileia I. podaří Saracény z Itálie vyhnat a drží opět svá vlastní panství.

Bohužel Italský jih neunikne pozornosti ani Francké říši. Nám již známý Karel Veliký v bitvě přemůže langobarského krále Desideria. Po vládě Karla Velikého se i samotný Pipin III. Krátký snaží podřídit italská území, úspěch ovšem nemá nikdy dlouhého trvání (Collins 2005: 235).

Jak z kapitoly vyplývá, Itálie se honosila mnoha superlativy, které byly pro okolní říše velkým lákadlem. Není se tedy čemu divit, že i na sklonku

raného středověku se stala Itálie významným objektem zájmu pro normanská vojska. (Wihoda 2003: 12-16).

7.2 Normané a jejich počátky v Itálii

Jak již bylo ve výše uvedených kapitolách sděleno, původ Normanů se nachází ve Skandinávii. Již při slovu Skandinávie se nám na mysl dostane neúrodné a nehostinné území. V prvních kapitolách je popisován vliv na Anglii. Normané se však zaměřovali i na jiná území než jen na britské ostrovy. Příkladem může být oblast východní evropy , kde založili první panství, Kyjevskou Rus. Tato větev Normanů je nám známá právě při invazích do Itálie, kde bojovali proti vlastní krvi, Norman proti Normanu. Ti ruští si říkali varjažská družina. Tato práce se zabývá převážně dánskými Normany, kteří se zajímali o západ, jako je dnešní již zmiňovaná Anglie a Irsko, dále pak Německo a Francie, kde se později usadili a vznikla Normandie. O vzniku Normandie jsem již psal a proto se o Rollovi a založení Normandie nebudu v této kapitole dále zmiňovat.

Důvodem, proč se Normané začali o Itálii zajímat, bylo zemědělské bohatství země, dále se zde mísily kultury islámské, latinské a řecké. Ovšem to nejpodstatnější bylo to, že byla významnou obchodní křižovatkou a měla výhodnou středomořskou polohu pro obchodování na moři.

Zvláštním úkazem je, že v tehdejší době byli Normani považováni za zbožné rytíře. Vypráví nám o tom Vilém z Apulie ve svých básních, jež se zmiňuje o významném místě – Monte Sant'Angelo. Dále se historie zmiňuje o normanských poutnících z Jeruzaléma od Amatusu. Právě vyprávění těchto autorů nám na začátku jejich historie Normany vykresluje jako dokonalé boží služebníky a právě toho později využívali ke svým invazím.

Normané si svá první sídla stavěli v italských bažinách. Jejich koalice byla postupem času posilována příchodem dalších Normanů na kontinent. Jejich chování bylo, jak je v jejich historii zakotvené, žoldácké. Aktivně měnili strany a přidával se k těm, kteří platili za jejich služby nejvíce.

V roce 1029 získávají Normané legálně první italské území Aversy, jako léno za podporu neapolského vládce. Tento akt byl první vějičkou jejich dobytčivosti. Problém nastává v době, kdy na jih Itálie přichází nové a nové vlny Normanů. Mezi nimi se vyskytují příslušníci rodu Hauteville. Podle kronikáře Rogera I. šlo původně o potomky nevýznamného šlechtice Tankreda de Hauteville. Mladí Normané byli využiti a takticky odklizeni Byzantskou říší na Sicílii, kde panovala krize. Důvodem této krize byla invaze ze severu Afriky, kterou na Sicílii podnikl Abdulláh se svými soukmenovci. U pevnosti Triona nastává osudový střet, ze kterého úspěšně vychází byzantští a normanští bojovníci.

První Normané tedy pravděpodobně dorazili do Itálie kolem roku 1017. Politická situace v Itálii byla už tak neúnosná. Ústřední moc byla permanentně oslabena a nemohla dostatečně reagovat na politickou moc na jihu Itálie. Docházelo k řadám povstání. Po roce 1040 podnikali pravidelné nájezdy a okolí Melfi bylo neustále pustošeno. V roce 1041 byla s Byzantinci svedena bitva a Normané z ní vyšli úspěšně.

Celkově na invazích v jižní Itálii měl největší zásluhu Rainulf z Aversy. Následně ho na sklonku jeho života vystřídal významný vůdce Vilém Železná Paže z rodu Hauteville. Následující roky byla Byzanc pod tlakem Normanské útočné síly. V téže době do Itálie přichází nová normanská vlna v podobě rodinných příslušníků zmíněných vůdců. Lineárně s touto událostí nastává i zásadní změna v historii papežství. V následujících letech dochází k normansko-papežskému spojenectví (Norwich 1971: 26 – 30).

7.3 Normanská expanze

Neustále se rozpínající moc Normanů na jihu Itálie byla už jen předzvěstí toho, kdy budou nakonec i Řekové z jihu poloostrova vyhnáni. Robert Guiscard si podmaňuje Kalábrii s postupem až k byzantské pevnosti Regio. Po její kapitulaci se Robert stává absolutním pánem celé Kalábie. Robertův bratr Roger se zaměřil na Sicílii, kde přebývali částečně Saraceni, kteří ihned po jejich zahlédnutí odpluli. Avšak jeho invaze byla podnikána ve třech výpravách s výsledným obsazením Messiny. Následující léta už nebyla tak jednoduchá a k úplnému ovládnutí Sicílie by muselo dojít k dlouhodobému obléhání. Proto bylo nutné chránit zabraná území. Výsledkem obrany bylo vystavění pevnosti San Marco d'Alunzio, ale již v roce 1064 se Normané vydávají dobývat Palermo.

Celkově byl následující rok 1066 pro Normany velice úspěšný. Zmiňovaný Vilém Dobyvatel získal Anglii, Sicílie připadla Robertu Guiscardovi. I přes značnou vzdálenost, jež tyto muže dělila, o sobě navzájem věděli a údajně si sám Vilém před bitvou u Hastingsu představoval právě Roberta a chlácholil se myšlenkou, že muž tak nízkého původu ho přeci nemůže ve svých činech zastínit.

Drtivá většina míst, která v Itálii normanská invaze zaplavila, byla později považována za jedny z největších a nejprosperujících měst (Le Goff 2002: 58).

7.4 Normanská invaze do Irska

První severské nájezdy na Irsko se datují již k roku 795. Tyto výpravy však měli pouze nájezdnický charakter na nebráněné kláštery. Seveřané z Norska se začali pravidelně vracet (de Paor 1996: 64). Norové však již od roku 841 začali budovat opevněné osady. V Irsku chyběl silný vladař a země byla rozdrobena na malá království, ve kterých si Norové budovali své

pozice a postupem času vstupovali do spojení s Iry. K boji docházelo i mezi Nory samotnými (de Paor 1996: 67, 68).

V podstatě invazi do Irska nemůžeme ani nazývat normanskou, jelikož Normané k břehům Irska připluli teprve v roce 1169, tedy téměř sto let po té, co Vilém Dobyvatel dobyl Anglii. Abychom se opět přiblížili k teorii Buzana, v době, kdy došlo k invazi, bylo Irsko opět v politickém rozkolu a nejednotnosti. Příčinou byl spor dvou rodů. Rod Mac Murchadů a Ruairků (Martin 1996: 87). Tyto rody se podílely na mocensko-politickém boji v Irsku, což bylo příčinou napadení ostrova Jindřichem II.. Jindřich chce Irsko napadnout již v roce 1155 a dokonce dostává od papeže Hadriana IV. bulu Laudabiliter a pověřuje ho irskou reformací náboženství. Plán však nebyl dotažen do konce, jelikož se Jindřich musel věnovat jiným záležitostem. O 11 let později se s touto myšlenkou setkává znovu, když ho navštíví již zmiňovaný Mac Murdach, který byl z Irska vyhnán. Mac Murdach se svou žádostí o pomoc u Jindřicha uspěl a Normané porazili rod Ruairků i zbytek rodů nesjednoceného Irska. Normanští rytíři byli hnáni do Irska za vidinou půdy (Martin 1996: 89, 90).

7.5 Důsledky invaze a nový systém Irska

Za necelých 100 let, kdy Normané zahájili své tažení do Irska, obsadili téměř $\frac{3}{4}$ území. Na těchto územích byly vybudovány obrovské hrady, na které nebyli Irové schopni útočit. Pohled na celou věc však nebyl jen negativní. Král Jan nechal vystavět Dublinský hrad a nechal razit první mince. Vybuďoval novou centralizovanou správu, včetně nového soudního systému (Martin 1996: 99). V té době se Irsko segmentovalo a bylo vytvořeno sedm nových hrabství. Louth, Waterford, Cork, Tipperary, Limerick, Kerry a Connacht (Martin 1996: 100)

Tak jako již při invazi do Anglie se Normané rozhodně nesnažili o destrukci místního obyvatelstva. Předpokládali, že některé inovace se lidem nebudou líbit a proto počítali s variantou, že tam kde vznikne vzpoura, budou vyjednávat o míru. Tyto neshody nemají základ v tom, že by chtěli Normané utlačovat irskou rodovou linii, šlo o zápas dvou mocensko-politických kultur, kdy se Irové nechtěli podříditi (Martin 1996: 100).

V této kapitole jsem již nastínil některé změny, které Normané na irském ostrově provedli. Další změnou byla ta, která byla již na začátku jedním z hlavních důvodů invaze do Irska – změna náboženství. Normané sebou na ostrov přivedli velké množství západních řádů, jako byli dominikáni, františkáni, augustiáni a karmelitáni. Irsko už po době římské bylo velmi nábožensky zaměřeno, ovšem s novou vlnou se na řadě neobsazených míst začínají stavět kláštery (Martin 1996: 101).

7.6 Obrana státu proti normanským invazím

Již v době Alfréda Velikého se stavěla města, které měla sloužit především na obranu proti dánským (normanským) invazím. V jeho době se také vylepšovaly systémy obrany. V okolí těchto měst byly vybudovány sítě hradů, které plnily funkci hlídky. V jejich okolí pak vznikala dnešní velká města (Maurois 1993: 43).

Dále byl sjednán fyrd. Byla to směsice malých statkářů, kteří nebyli vycvičení k boji, ale měli bránit zemi. Aby jejich působení fungovalo. Zavedl Alfréd půlroční střídavou službu. Pomocí Frísů pak bylo zbudované „námořnictvo“. Toto námořnictvo se ovšem nemohlo rovnat budoucím vikingským a normanským lodím. Anglosasové na rozdíl od Normanů lodě tolik nestavěli. Následující panovníci se snaží konsolidovat stát, aby byl jednotný a obyvatelé zachovávali jeho ideje a při „povolání“ ho byli ochotni bránit. Výsledkem byly první základy feudalizace (Maurois 1993: 39, 40).

Prvním, kdo padl, bylo Irsko. V době normanských invazí na tomto ostrově vládla anarchie. Tento fakt nás opět odkáže na Buzanovu teorii o disfunkci státu a jejích výsledcích. Mimo fyrd, byli stvoření námezdní vojáci, kteří měli dostávat žold a přijít na povolávací rozkaz. Bohužel nedostatkem finančního kapitálu pro udržování vojáků se vytvořil systém, kdy se bojovníkům propůjčovaly pozemky (Maurois 1993: 40).

8 ZÁVĚR

Tato práce se skládá ze 6-ti hlavních kapitol, které popisují vliv barbarských kmenů na vývoj raně středověké Evropy. Zaměřil jsem se převážně na tři nejvýznamnější "kmeny" – Normany, Maďary a Araby. Jejich invaze během celého raného středověku silně sužovala celý dosavadní svět.

V prvních kapitolách své práce se zabývám studií Barryho Buzana, kterou aplikuji na středověký mezinárodní systém a jeho vývoj. Na začátku se zmiňuji o základech formování systému a objasňuji důležitý faktor pro tuto koncepci – Vestfálský systém/mír, který položil základ mezinárodním vztahům.

V následujících kapitolách jsou již bližší informace ohledně středověkého mezinárodního systému se závěrem, že žádný mezinárodní systém v podstatě neexistoval. Stát tehdejší podoby byl zjednodušeně zabrané území ovládnuté šlechtou, jejíž vývoj byl teprve v počátcích. Právě vzhledem k absenci jakýchkoliv politických vztahů mezi státy bylo pro tehdejší Evropu složité najít svoji určitou identitu. Svou významnou roli v této oblasti sehrálo křesťanství, tedy církve, která rozdrobeným oblastem bez kvalitní počáteční samosprávy dávala jednotnou kulturu a tvář. Mezinárodní systém středověku, jako lineární správa, byla podle Barryho Buzana transformovaná do pozdějšího mnohostranného systému, která se notně přibližovala vestfálským pravidlům.

Základem mé práce ovšem zůstává, jaký vliv měl na mezinárodní systém neustálý atak kmenových invazí. V kapitolách rozebírající jednotlivé kmeny se zabývám specifikou každého po stránce sociální, politické a vojenské. Z popisu však vyplývá, že nejsilnější vliv měla na transformování mezinárodního systému normanská invaze.

Tito severští nájezdníci otřásli celou Evropou. Podnikali jednotlivě nájezdy na Itálii, Skotsko, Irsko, Francii a Anglii. Ve Skotsku byl jejich vliv minimální, ovšem jejich rodnou kotlinou se za podpory Karla III. Prostřáčka – francouzského krále, stala severní Francie čili Normandie. V Itálii měly jejich výboje ze začátku formu kolonizace, která však postupem do Francie a neustálým proudem dalších Normanů, při stěhování rodinných příslušníků, sílila až do stádia, kdy se stali neovladatelní. Itálie Normany nejdříve využívala ve svůj prospěch proti saracénským nájezdníkům jako nájemné žoldáky. Avšak jejich dobyvačná povaha a zvyšující se množství vyústilo v konflikty a snahu o zisk co největšího území a vlivu. Situace v Anglii byla ze začátku zcela jiná. Britské ostrovy se neustále nacházely pod tlakem severských nájezdníků. Proto se v této době začínají v Anglii vytvářet obranné systémy pod velením Alfréda Velikého. Zaměřuje se především na vybudování sítě hradů, které mají sloužit jako vojenské hlídky. Společně s touto inovací bylo nutné odněkud tuto posádku naverbovat a vzhledem k nedostatečnému kapitálu propůjčoval panovník „bojovníkům“ jako odměnu za služby léno. Zde se rodí první náznaky feudalizmu, který svého vrcholu dosáhne až po Normanském záboru Anglie.

9 SEZNAM ZÁKLADNÍ POUŽITÉ LITERATURY

Bridge, Antony (1995). *Křížové výpravy* (Praha: Academia).

Buzan, Barry and Little, Richard (2000). *International systems in world history: remaking the study of international relations* (Oxford: Oxford University Press).

Fukala, Radek (2005). *Sen o odplatě: dramata třicetileté války* (Praha: Epoque).

Hrochová, Věra (1968). *Dějiny středověku I* (Praha: SPN).

Kontler, László (2011). *Dějiny Maďarska*. (Praha: NLN).

Knutsen, Torbjörn (2005). *Dějiny teorie mezinárodních vztahů* (Praha: Vyšehrad).

Maurois, André (1993). *Dějiny Anglie* (Praha: Lidové nakladatelství).

Norwich, John, Julius (1971). *The Norman in the South, 1016-1130* (Harlow: Longman).

Procacci, Giuliano (1997). *Dějiny Itálie* (Praha: NLN).

Waisová, Šárka (2009). *Úvod do studia mezinárodních vztahů* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Wihoda, Martin (2003). Království Slunce, Jihoitalští Normane mezi státy, národy a kulturami. In: *Dějiny a současnost 2003* (6), s. 12 – 16.

Zástěrová, Bohumila a kol. (1992). *Dějiny Byzance* (Praha: Academia).

9.1 Seznam doplňkové použité literatury

Barnett, Michael (2004). *Rules for the World* (London: Plymbridge Distributors).

Buzan, Barry (1991). *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations* (Brighton: Wheatsheaf).

Buzan Barry – Herring, Eric (1998). *The Arms Dynamic in World Politics*. (London: Lynne Rienner Publishers).

Buzan, Barry and Lawson, George (2015) *The global transformation: history, modernity and the making of international relations* (Cambridge: Cambridge University Press).

Collins, Roger (2005). *Evropa raného středověku 300 – 1000* (Praha: Vyšehrad).

de Paor, Liam (1996). Vikingské války (9.–10. století). In: Moody, W., Theodore a kol., *Dějiny Irska* (Praha: NLN), s. 64 – 75.

Gravett, Christopher (2008). *Hastings 1066 : pád anglosaské Anglie* (Praha: Grada).

Z Bosau, Helmold (2013). *Kronika Slovanů* (Praha : Argo).

Le Goff, Jacques, a kol. (2003). *Středověký člověk a jeho svět* (Praha: Vyšehrad).

Martin, Francis, Xaver (1996). Půchod Normanů a zabor Irska. In: Moody, W., Theodore a kol., *Dějiny Irska* (Praha: NLN), s. 87 – 104.

Maurois, André (1994). *Dějiny Francie* (Praha: Lidové nakladatelství).

Paludan, Helge (2007). Dánsko do roku 1332. In: Bucks, Steen – Poulsen, Henning (ed.), *Dějiny Dánska* (Praha: NLN), s. 7 – 38.

9.2 Seznam internetových zdrojů

Internetové zdroje otevřeny ke dni – 19. 20. 21. 22. 24. 4. 2015

- <https://dalsimoravak.wordpress.com/2006/06/13/klub-pratel-znojemske-rotundy-a-morava/>
- <http://www.palba.cz/viewtopic.php?t=5788&f=266>
- <http://www.medievalists.net/2012/07/15/sultans-with-horns-the-political-significance-of-headgear-in-the-mamluk-empire/>
- <http://dejepis.jergym.cz/05/ipage00010.htm>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Knut_Velik%C3%BD
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Bitva_u_Hastingsu#/media/File:Battle_of_hastings_cs.svg
- <http://www.nationalarchives.gov.uk/domesday/world-of-domesday>
- https://cs.wikipedia.org/wiki/Ma%C4%8Farsk%C3%BD_vp%C3%A1d_do_Evropy#/media/File:Honfoglalas.gif
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Isl%C3%A1msk%C3%A1_expanze#/media/File:Age_of_Caliphs.png

10 RESUME

Abstrakt

Cílem této práce je přiblížit mezinárodní systém na sklonku raného středověku. V tomto období probíhaly v Evropě poslední "invaze barbarů". Účastnili se jich Normané (Seveřané), Maďaři a Saracéni. Z těchto invazí měli největší vliv na vývoj středověké společnosti právě Normané. Jejich způsob vytváření šlechty zanechalo silnou stopu pro vývoj feudalismu ve vrcholném středověku.

Abstract

The aim of this study is to explain the international system at the end of early middle ages. During this period conducted in Europe last "barbarian invasions". They were accompanied by Normans, Hungarians, Saracens. The greatest influence on the development of mediaval society had Normans. Their way of creating nobility left a strong influence on the development of feudalism in Middle ages.

Klíčová slova

mezinárodní systém, raný středověk, invaze barbarů, Normané, Maďaři, Saracéni

Key words

international system, early Middle Ages, the barbarian invasions, Normans, Hungarians, Saracens